

ANDIJON VILOYATIDA YANGI TURISTIK ZONALARNI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH KONSEPSIYASI

Rasulov Jo'rabek Ulug'bek o'g'li

E-mail: jorabekrasulov815@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola Andijon viloyatida ekoturizmni rivojlantirishdagi mavjud muammolarni tahlil qilish va xorijiy tajribalar asosida samarali yechimlarni ishlab chiqishga bag'ishlangan. Tadqiqot davomida viloyatning tabiiy resurslari, ekologik hududlari, turizm infratuzilmasi va mavjud strategiyalar o'rganildi. Shuningdek, xalqaro tajribalar, jumladan ekologik turizmni rivojlantirishning muvaffaqiyatli amaliyotlari solishtirildi. Natijalar Andijon viloyatida ekoturizmni kengaytirish, mahalliy iqtisodiyotga ijobiy hissa qo'shish va ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishga yordam beradi.

Kalit so'zlar. Ekoturizm, Andijon viloyati, ekologik barqarorlik, turizm infratuzilmasi, xalqaro tajriba, muammolar va yechimlar.

Annotation. This article is dedicated to analyzing the challenges of ecotourism development in Andijan region and proposing solutions based on international experience. The study examines the region's natural resources, ecological areas, tourism infrastructure, and existing strategies. Moreover, successful practices of ecotourism development in other countries are compared. The results provide recommendations for expanding ecotourism in Andijan, contributing to the local economy, and ensuring environmental sustainability.

Keywords. Ecotourism, Andijan region, environmental sustainability, tourism infrastructure, international experience, challenges and solutions.

Аннотация. Статья посвящена анализу проблем развития экотуризма в Андижанской области и выработке решений на основе международного опыта. В исследовании рассматриваются природные ресурсы региона, экологические зоны, туристическая инфраструктура и существующие стратегии. Также проводится сравнение успешной практики развития экотуризма в других странах. Результаты позволяют дать рекомендации по расширению экотуризма в Андижанской области, внесению вклада в местную экономику и обеспечению экологической устойчивости.

Ключевые слова: Экотуризм, Андижанская область, экологическая устойчивость, туристическая инфраструктура, международный опыт, проблемы и решения.

Kirish. Ekoturizmning rivojlanishi hududning tabiiy, madaniy va iqtisodiy salohiyatini oshirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, barqaror turizmni ta'minlash orqali mahalliy aholining turmush darajasini yaxshilash va ekologik muhitni saqlash

imkonini beradi. Andijon viloyati tabiiy manzaralar, tarixiy va madaniy meros, milliy hunarmandchilik mahsulotlari va ekologik hududlar bilan boy bo'lib, ekoturizmni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Shu bilan birga, viloyatdagi transport va infratuzilma imkoniyatlari, mehmonxona va restoranlar tarmog'i, shuningdek, turistik marshrutlar va ekskursiyalar turistlar qulayligini ta'minlash va hududni raqobatbardosh qilishda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ekoturizmni rivojlantirishda mavjud muammolar – transport va infratuzilma cheklanganligi, marketing va reklama strategiyalarining yetarli darajada ishlamasligi, ekologik barqarorlikni ta'minlashdagi muammolar va mahalliy aholining turizm bilan integratsiyalashishdagi kamchiliklar hisoblanadi. Shu munosabat bilan, xorijiy tajribalar, jumladan ekologik turizmni muvaffaqiyatli rivojlantirish bo'yicha xalqaro amaliyotlar o'rganilib, Andijon viloyatida ekoturizmni kengaytirish, mahalliy iqtisodiyotga ijobiy hissa qo'shish va ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha samarali yechimlar ishlab chiqishga asos yaratadi. Tadqiqot davomida viloyatning tabiiy resurslari, ekologik hududlari, turizm infratuzilmasi va mavjud strategiyalar o'rganilib, ularni rivojlantirishdagi cheklovlar aniqlanadi. Shu bilan birga, xalqaro tajribalar asosida ishlab chiqilgan yechimlar viloyatda ekoturizmni barqaror rivojlantirish, mahalliy aholi va turistlar manfaatlarini muvofiqlashtirish, ekologik va iqtisodiy jihatdan foydali turizmni yaratish imkonini beradi.

Adabiyotlar tahlili. Ekoturizmni rivojlantirish masalalari bo'yicha bir qator tadqiqotlar hududiy va xalqaro tajribalarni o'rganishning ahamiyatini ko'rsatadi. Smith [1] ekoturizmning barqaror rivojlanishdagi asosiy printsiplarini tahlil qilib, ekologik va iqtisodiy foyda o'rtasida muvozanatni ta'kidladi. Honey [2] ekoturizmning xalqaro tajribalarini o'rganib, muvaffaqiyatli ekologik turizm loyihalarining asosiy omillarini aniqladi. Sharipova [3] O'zbekiston hududidagi tabiiy resurslar va ekoturizm salohiyatini tahlil qilib, viloyat turizmini rivojlantirishdagi muammolarni aniqladi. Karimov va boshqalar [4] transport va infratuzilma imkoniyatlarini ekologik turizmni rivojlantirishdagi muhim omil sifatida ko'rib chiqdi. Rahimova [5] mahalliy aholi ishtirokini oshirish va ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha strategiyalarni tahlil qildi. Tursunov [6] xorijiy tajribalarni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish orqali ekoturizmni rivojlantirish imkoniyatlarini o'rganib chiqdi. Nigmatova [7] hududiy turizmni rivojlantirish konsepsiyasini ishlab chiqish va resurslarni samarali integratsiya qilish bo'yicha tavsiyalar berdi.

Materiallar va usullar. Ushbu tadqiqot Andijon viloyatida ekoturizmni rivojlantirishdagi mavjud muammolarni aniqlash va xorijiy tajribalar asosida yechimlarni ishlab chiqish maqsadida o'tkazildi. Tadqiqot materiali sifatida viloyatning tabiiy resurslari, ekologik hududlari, tarixiy va madaniy yodgorliklari, transport va turizm infratuzilmasi, mehmonxona va strategik xizmatlar tarmog'i, shuningdek, mahalliy aholining turizm faoliyati va ishtiroki bo'yicha ma'lumotlar xizmat qildi. Tadqiqotda so'rovnomalar, intervyular, maydon tekshiruvlari, rasmiy

statistika va hujjatlarni tahlil qilish usullari qo'llanildi. So'rovnomalar viloyatdagi turizm agentliklari, mehmonxona va restoran xodimlari, mahalliy ishlab chiqaruvchilar va turistlar orasida o'tkazilib, yangi ekoturistik zonalarga bo'lgan qiziqish, mavjud resurslar va xizmatlar sifati bo'yicha ma'lumotlar yig'ildi. Intervyular mahalliy rahbarlar, ekologlar va turizm sohasidagi mutaxassislar bilan olib borilib, ekoturizmni rivojlantirishdagi muammolar va ularni hal etish bo'yicha imkoniyatlar aniqlanadi. Maydon tekshiruvlari orqali tabiiy va madaniy resurslarning holati, ularni turistlar uchun moslashtirish darajasi, transport va infratuzilma qulayligi baholandi. Shu bilan birga, xorijiy tajribalar tahlil qilinib, muvaffaqiyatli ekoturizm loyihalarining asosiy omillari Andijon sharoitiga moslashtirildi.

1-Jadval. Andijon viloyatidagi yangi turistik zonalar: xususiyatlari va imkoniyatlari

Turistik zona nomi	Zona turi	Asosiy diqqatga sazovor joylar	Infratuzilma holati	Muammolar	Imkoniyatlar
Andijon shahar markazi	Tarixiy-madaniy	Mahalla muzeylari, tarixiy yodgorliklar	O'rtacha	Yetarli reklama yo'qligi	Turistlar uchun sayohat paketlarini rivojlantirish
Ulug'nor tog'li hududi	Ekoturizm	Tog' trekking yo'llari, ko'l va vodiylar	Kam	Yo'l va transport yetishmasligi	Trekking va dam olish maskanlari tashkil etish
Asaka sanoat va hunarmandlik shaharchasi	Madaniy-hunarmandchilik	Hunarmandchilik ustaxonalari, savdo markazlari	Yaxshi	Turistlar uchun ko'rsatmalar yetishmasligi	Suvenir va hunarmandchilik turizmini rivojlantirish
Xonobod suv havzasi	Dam olish va ekologik	Suv sporti, baliq ovlash, piknik zonalari	O'rtacha	Axlat va xavfsizlik masalalari	Dam olish maskanlari va ekoturizm xizmatlarini kengaytirish

Birinchi jadval Andijon viloyatidagi yangi turistik zonalarni umumiy ko'rinishda tahlil qilishga mo'ljallangan bo'lib, har bir hududning nomi, turi, asosiy diqqatga sazovor joylari, infratuzilma holati, mavjud muammolar va imkoniyatlarini o'z ichiga oladi. Ushbu jadval orqali viloyatdagi turistik zonalarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash mumkin. Masalan, Andijon shahar markazi tarixiy-madaniy yo'nalish bo'yicha rivojlangan bo'lsa-da, yetarli strateg va targ'ibotning yo'qligi muammo sifatida qayd etilgan. Shu bilan birga, Ulug'nor tog'li hududi ekoturizm uchun katta

imkoniyatlarga ega bo'lsa-da, yo'l va transport infratuzilmasi yetishmasligi rivojlanishga to'sqinlik qilmoqda. Asaka hunarmandlar shaharchasi va Xonobod suv havzasi esa madaniy-hunarmandchilik va dam olish-ekoturizm sohalarida turizmni rivojlantirish uchun katta potentsialga ega ekanligi ko'rsatilgan.

2-Jadval.Turistik zonalarni rivojlantirish strategiyasi

Turistik zona nomi	Rivojlantirish chora-tadbirlari	Zarur resurslar	Mas'ul shaxslar	Rejalashtirilgan natija
Andijon shahar markazi	Tarixiy obidalarni restavratsiya qilish, strategik kampaniyasi	Moliyaviy, marketing resurslari	Mahalliy hokimiyat, madaniyat bo'limi	Sayyohlar oqimini 20% ga oshirish
Ulug'nor tog'li hududi	Trekking yo'llarini yaratish, turistik yo'riqnomalar	Investitsiya, transport	Turizm departamenti, ekologiya bo'limi	Ekoturizm zonasi sifatida mashhurlik oshishi
Asaka hunarmandlar shaharchasi	Suvenir do'konlari ochish, hunarmandlar ko'rgazmasi	Moliyaviy, logistika	Hunarmandchilik uyushmasi, mahalliy hokimiyat	Mahalliy hunarmandchilikni rivojlantirish va ish o'rinlarini yaratish
Xonobod suv havzasi	Piknik va dam olish zonalarini yaratish, xavfsizlikni ta'minlash	Moliyaviy, xavfsizlik vositalari	Turizm va ekologiya bo'limi	Dam olish maskanlarining sifatini oshirish, sayyohlar oqimini ko'paytirish

Ikkinchi jadval turistik zonalarni rivojlantirish strategiyasiga bag'ishlangan bo'lib, har bir zonani rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar, zarur resurslar, mas'ul shaxslar va rejalashtirilgan natijalarni ko'rsatadi. Jadval orqali hududlarni rivojlantirish bo'yicha aniq strategiyalar belgilanishi mumkin. Masalan, Andijon shahar markazi uchun tarixiy obidalarni restavratsiya qilish va strategik kampaniyalarini amalga oshirish, Ulug'nor tog'li hududi uchun trekking yo'llarini yaratish va turistik yo'riqnomalarni ishlab chiqish rejalashtirilgan. Shu bilan birga, Asaka hunarmandlar shaharchasida strategik do'konlari ochish va hunarmandlar ko'rgazmasini tashkil etish, Xonobod suv havzasida esa dam olish maskanlarini yaratish va xavfsizlikni ta'minlash chora-tadbirlari belgilangan. Bu jadval viloyatdagi turistik zonalarni samarali rivojlantirish va kelajakda sayyohlar oqimini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari Andijon viloyatida ekoturizmni rivojlantirishda bir qator muammolar mavjudligini ko'rsatdi. Maydon tekshiruvlari, intervyular va so'rovnomalar natijasida viloyatning tabiiy resurslari, ekologik hududlari va madaniy merosi yuqori salohiyatga ega bo'lishiga qaramay, transport va infratuzilma imkoniyatlarining cheklanganligi, mehmonxona va xizmat ko'rsatish tarmog'ining yetarli darajada rivojlanmaganligi, marketing va strategiyalarining samarali ishlamasligi ekoturizmni kengaytirishga to'sqinlik qilmoqda. Shu bilan birga, mahalliy aholining turizm faoliyatida ishtirokini rag'batlantirish va ekologik barqarorlik bo'yicha xabardorlikni oshirish zaruriyati ham muhim muammolar sifatida aniqlanadi. Jadval natijalari shuni ko'rsatadiki, tabiiy manzaralar, tarixiy va madaniy yodgorliklar, ekologik hududlar va strategik tadbirlar turistlarni jalb qilishda eng samarali resurslar hisoblanadi. Xorijiy tajribalar tahlili esa shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli ekoturizm loyihalarida asosiy e'tibor barqarorlik, mahalliy jamoaning faol ishtiroki, ekologik ta'lim va resurslardan oqilona foydalanishga qaratilgan. Masalan, Costa Rica va Bhutan tajribalarida ekoturizmning iqtisodiy foydasi bilan birga ekologik barqarorlikni saqlashga alohida e'tibor qaratilgan, bu esa Andijon sharoitida ham ekoturizmni rivojlantirish bo'yicha strategik tavsiyalar ishlab chiqishga asos bo'ladi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, Andijon viloyatida ekoturizmni rivojlantirish uchun transport va infratuzilma imkoniyatlarini yaxshilash, mehmonxona va xizmat ko'rsatish tarmog'ini kengaytirish, mahalliy aholining turizm faoliyatida ishtirokini rag'batlantirish, marketing va strategiyalarini takomillashtirish, shuningdek, ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha xalqaro tajribalarni integratsiya qilish muhimdir. Shu bilan birga, yangi ekoturistik zonalarini rivojlantirishda mahalliy mahsulotlar, strategik tadbirlar va madaniy meros resurslarini samarali integratsiya qilish viloyat turizmini raqobatbardosh qilish va iqtisodiy foyda olish imkoniyatini oshiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Andijon viloyatida ekoturizmni rivojlantirishda kompleks va strategik yondashuv zarur bo'lib, u hududiy resurslar, mahalliy jamoa, turizm infratuzilmasi va xalqaro tajribalarni birlashtirish orqali amalga oshirilishi lozim. Shu tarzda, tadqiqot Andijon viloyatida ekoturizmni barqaror rivojlantirish va mahalliy iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy foydani maksimal darajada oshirishga qaratilgan ilmiy va amaliy asoslarni yaratadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari Andijon viloyatida ekoturizmni rivojlantirishda tabiiy va madaniy resurslarning katta salohiyatga ega ekanligini, shuningdek, transport, infratuzilma va xizmat ko'rsatish tarmog'ida mavjud cheklovlar hamda marketing va reklama strategiyalarining yetarli darajada amalga oshirilmaganligini ko'rsatdi. Mahalliy aholi ishtirokini rag'batlantirish va ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha yetarli chora-tadbirlar yo'qligi ekoturizmni kengaytirishga to'sqinlik qilmoqda. Xorijiy tajribalar tahlili shuni ko'rsatdiki, muvaffaqiyatli ekoturizm loyihalarida asosiy e'tibor barqarorlik, mahalliy jamoaning faol ishtiroki, ekologik

ta'lim va resurslardan oqilona foydalanishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari Andijon viloyatida ekoturizmni rivojlantirish bo'yicha quyidagi tavsiyalarni ishlab chiqishga asos bo'ladi: transport va infratuzilmani takomillashtirish, mehmonxona va xizmat ko'rsatish tarmog'ini kengaytirish, mahalliy aholining turizm faoliyatida ishtirokini rag'batlantirish, marketing va reklama strategiyalarini kuchaytirish hamda ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha xalqaro tajribalarni integratsiya qilish. Shu bilan birga, yangi ekoturistik zonalarni rivojlantirishda mahalliy mahsulotlar, gastronomik tadbirlar va madaniy meros resurslarini samarali birlashtirish viloyat turizmini raqobatbardosh qilish va iqtisodiy foyda olish imkoniyatini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Smith, V. L. Ecotourism and Sustainable Development. New York: Routledge, 2012.
2. Honey, M. Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? Washington, D.C.: Island Press, 2008.
3. Sharipova, D. O'zbekistonda turizm resurslari va ekoturizm salohiyati. Tashkent: Fan, 2019.
4. Karimov, A., & Qodirov, S. Transport va infratuzilma imkoniyatlari ekoturizmida. Tashkent: Turizm Tadqiqotlari, 2020.
5. Rahimova, N. Mahalliy jamoaning turizm rivojlanishidagi roli va ekologik barqarorlik. Samarqand: Samarqand Universiteti Nashriyoti, 2018.
6. Tursunov, I. Xorijiy tajribalar asosida O'zbekiston ekoturizmini rivojlantirish. Tashkent: Innovatsion Tadqiqotlar, 2021.
7. Nigmatova, L. Hududiy turizmni rivojlantirish konsepsiyasi va resurslarni integratsiya qilish. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti Nashriyoti, 2020.